

УДК: 616.381-002-008-056.55

І.Ю.Полянський,

П.В. Мороз

Буковинського державного медичного
університету, м. ЧернівціГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИРАЖЕНОСТІ
ЗАПАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ
ГОСТРОМУ ПЕРИТОНІТІ

Ключові слова: гострий
перитоніт, генотип, ген, цитокіни,
IL-1 β .

Резюме. Результати проведених досліджень дають змогу стверджувати, що поліморфізм гена IL1 β (-511C/T) істотно впливає на перебіг гострого перитоніту. Визначення генетичної детермінованості активності IL1 β при гострому перитоніті дозволить прогнозувати характер його перебігу, розробляти нові алгоритми лікування таких хворих.

Вступ

Гострий перитоніт є одним з найтяжчих та найпоширеніших захворювань у абдомінальній хірургії. Більшість гострих хірургічних захворювань та травм органів черевної порожнини ускладнюються перитонітом. За літературними даними 16-20 % гострих хірургічних захворювань органів черевної порожнини ускладнюються гострим перитонітом [1, 2, 3].

Летальність від перитоніту становить від 20 до 90%, залежно від його виду, причини розвитку та характеру перебігу [1,3]. Не дивлячись на досягнення в антибактеріальній терапії, впровадження нових методів лікування (перитонеальний діаліз, керована лапаротомія, програмована релапаротомія), результати лікування таких хворих далекі від бажаних.

Важливу роль у механізмах розвитку запального процесу при перитоніті відіграють цитокіни, які регулюють вираженість клітинної, судинної та імунної ланок запалення. Доведено, що при надмірному синтезі інтерлейкіну 1 β (IL-1 β) спостерігається більш виражені прояви запальної реакції. Разом з тим, причини такої гіперактивності вивчені недостатньо.

З розвитком молекулярно-генетичних технологій відкрились можливості досліджень генетичної детермінованості різних процесів при запальній реакції. Відомо, що гени, які кодують IL-1 β , локалізуються на хромосомі 2q13-21. Ген IL-1 β вміщує 22 екзони, 20 з яких альтернативні, та 9 інтронів, з яких 8 альтернативні. Найбільш вивчені біалельні поліморфізми IL-1 β у позиціях -511, -31, +3954, що є заміною єдиного нуклеотиду. Аналіз транскрипційної активності показав, що в позиції -511 цитозин замінюється на тимін, а в позиції -31 - тимін та цитозин [6,7]. Структурні зміни білків, які виникають при цьому, зумовлюють відмінності їх впливу на синтез інтерлейкіну [4,5].

Однак, у літературі ми не зустріли досліджень

з вивченням залежності характеру перебігу перитоніту від варіантів гена IL1 β (-511C/T).

Мета дослідження

Вивчити залежність характеру перебігу перитоніту від варіантів генотипу гена IL1 β (-511C/T).

Матеріал і методи

Обстежено 12 хворих, з гострим перитонітом та розділено на 2 групи. Першу групу склали 5 хворих з дифузним перитонітом. Другу групу становили 7 хворих з розлитим перитонітом. Серед них, 3 жінок та 9 чоловіків, віком від 42 до 76 років. Всім хворим у до- та післяопераційному періодах проведено клінічне, лабораторне та генетичне обстеження.

Рівень цитокінів визначали у сироватці крові за допомогою імуноферментного методу на аналізаторі STAT-Fax Plus-303 (США); використовували тест-системи DIACLON (Франція), DRG (Німеччина).

Статистичну обробку даних проводили за допомогою програмного продукту Statistica-6 (StatSoft, США) з використанням непараметричних методів.

Обговорення результатів дослідження

Діагноз перитоніту встановлювався за наявністю типових клінічних ознак: болю у животі, ригідності м'язів черевної стінки та на основі фізикального обстеження: наявності позитивних перитонеальних симптомів та за результатами інтраопераційної оцінки змін в очеревинній порожнині.

При аналізі показників лейкоцитарної формули крові виявлено (табл. 1), що кількість лейкоцитів при розлитому перитоніті на 38,6 % більша, ніж при дифузному, абсолютна кількість паличкоядерних нейтрофілів на 58,6 %, сегментоядерних - на 38,4 % та лімфоцитів на 48,3 %, а абсолютна кіль-

Таблиця

Показники лейкоцитарної формули у хворих з різними формами гострого перитоніту

Показник		Дифузний перитоніт	Розлитий перитоніт
Лейкоцити (10^9)		8,4±0,73	13,7±3,094 p<0,01
Паличкоядерні	Віднос. (%)	19,33±5,232	25,25±6,725 p<0,01
	Абсолют. (10^9)	1,58±0,26	3,814±1,595 p<0,01
Сегментоядерні	Віднос. (%)	61,666±7,312	61,5±9,853
	Абсолют. (10^9)	5,257±1,076	8,528±2,6785 p<0,05
Лімфоцити	Віднос. (%)	15,0±5,033	16,75±3,6827
	Абсолют. (10^9)	1,227±0,34	2,3735±0,175 p<0,01
Моноцити	Віднос. (%)	3,66±0,56	2,25±0,35 p<0,05
	Абсолют. (10^9)	0,308±0,058	0,2882±0,088 p<0,05

кість моноцитів менша на 6,4 %.

Це свідчить, що вираженість запальної реакції зростає паралельно розповсюдженню запального процесу по очеревинній порожнині. При цьому більш вірогідні зміни спостерігаються при визначенні абсолютної кількості клітин.

При обстеженні рівня IL1 β у крові пацієнтів встановлено (рис.1), що при дифузному перитоніті рівень цитокіну становить 183,81 ± 2,21 пг/мл. При розлитій формі перитоніту рівень IL1 β вірогідно підвищується і становить 199,94 ± 3,18 пг/мл (p<0,01). Це дає підстави вважати, що чим тяжчий перебіг перитоніту, тим більше підвищується концентрація IL1 β у крові.

З метою визначення генетичної детермінованості ми провели дослідження для визначення поліморфізму гена IL1 β -511, який кодує активність його синтезу.

При аналізі залежності між розповсюдженістю запального процесу по очеревинній порожнині та

варіантами поліморфізму гена IL1 β (-511C/T) виявлено (рис.2), що у 60 % хворих на дифузний перитоніт спостерігався CC-варіант, у 40 % - CT-варіант і у жодного хворого не виявлено TT-варіанту цього гена. При наявності розлитого перитоніту частота виявлення CC - варіанту становила всього 50 %, CT- варіант виявлявся у 33,4% пацієнтів і у 16,6 % виявлений TT- варіант досліджуваного гена, при якому спостерігається найвираженіша секреція IL1 β .

При аналізі залежності між варіантами поліморфізму гена IL1 β (-511C/T) та концентрацією в крові IL1 β виявлено (рис.3), що найнижча його концентрація спостерігається при CC- варіанті (179,43 ± 5,31 пг/мл), вірогідно вища - при CT - варіанті (199,13± 4,26 пг/мл; p<0,05) і найвища - при TT- варіанті генотипу (223,73± 5,18 пг/мл; p<0,01).

Це дає підстави стверджувати про генетичну детермінованість активності синтезу й ініціації

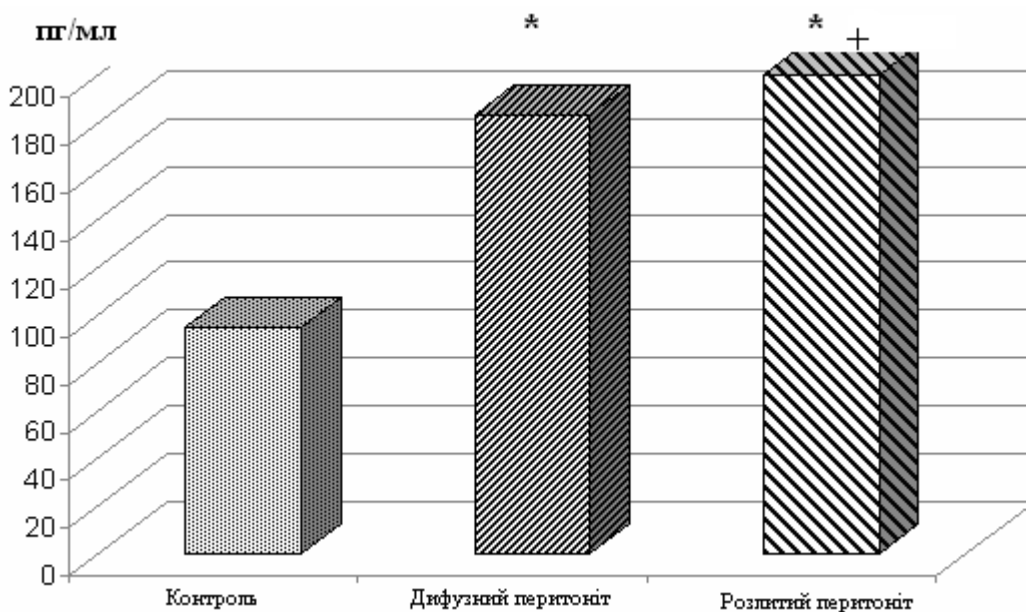

Рис.1. Концентрація інтерлейкіну 1 β при різних формах гострого перитоніту

(* - різниця достовірна порівняно з контролем; + - різниця достовірна порівняно з дифузним перитонітом)

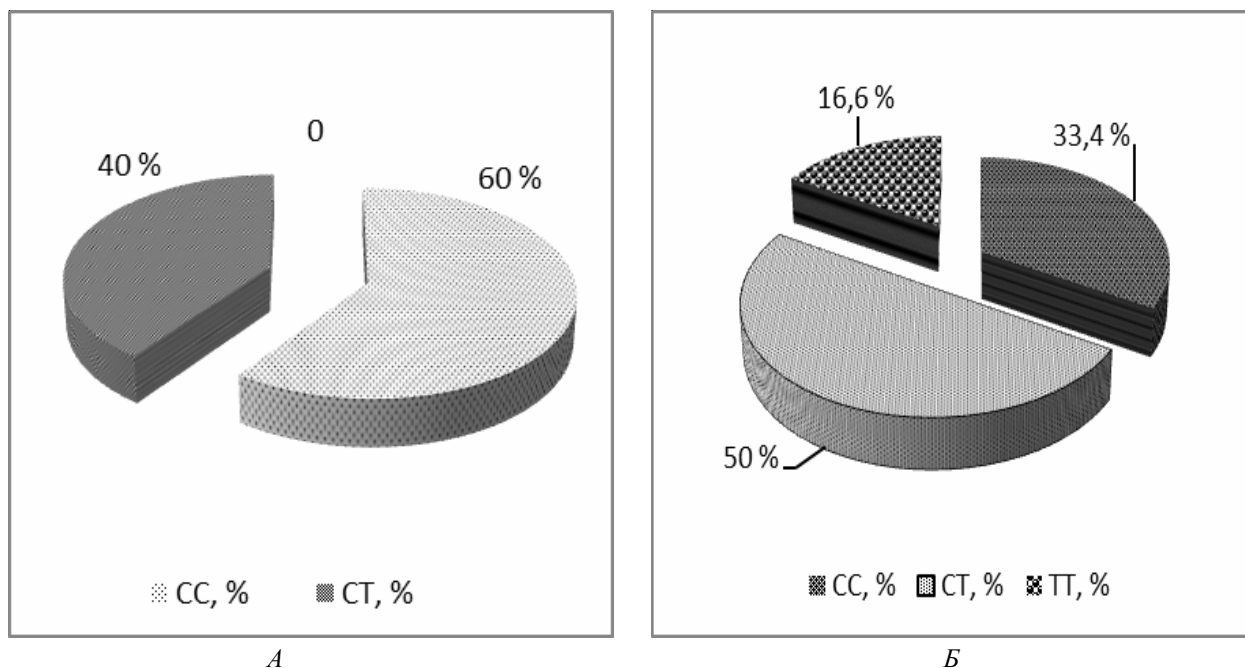

Рис.2. Частота варіантів поліморфізму гена $IL1\beta$ (-511C/T) у хворих на дифузний (А) та розлитий (Б) перитоніт.

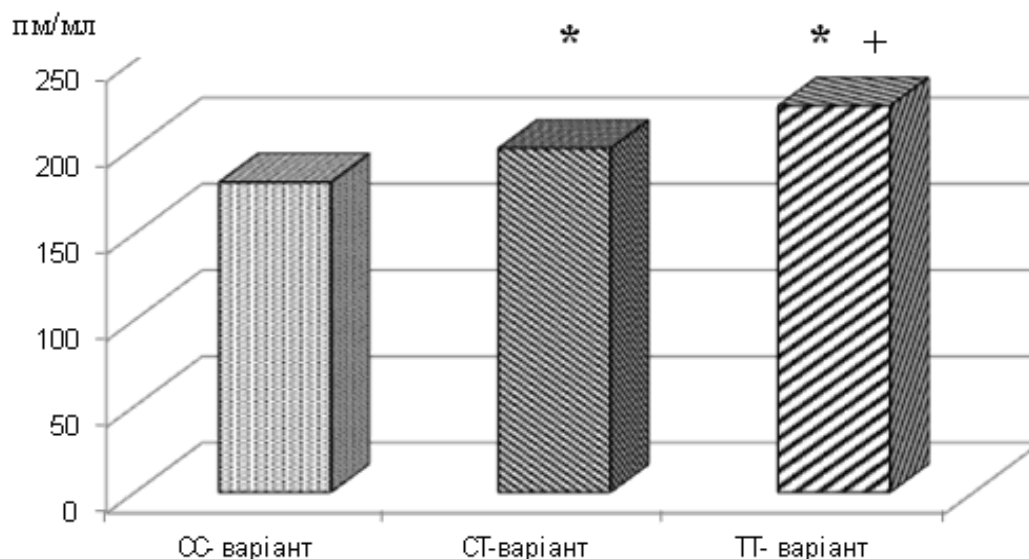

Рис.3. Концентрація інтерлейкіну 1β в плазмі крові хворих при різних варіантах поліморфізму гена $IL1\beta$ (-511C/T)

(* - різниця достовірна порівняно з CC-варіантом; + - різниця достовірна порівняно з CT-варіантом)

цього прозапального цитокіну і його вплив на вираженість та розповсюдження запального процесу по очеревинній порожнині.

Проведені дослідження складають підґрунтя для зміни підходів до вибору адекватної лікувальної тактики у хворих на гострий перитоніт. При наявності у пацієнтів СТ та, особливо, ТТ - варіанту гена $IL1\beta$ (-511C/T) можна прогнозувати високу ймовірність надмірної вираженості запального процесу, його прогресування та розповсюдження по очеревинній порожнині. Лікувальна тактика у таких пацієнтів повинна носити упереджувальний характер і включати більш інтенсивні загальні та локальні протизапальні захо-

ди, методи попередження розповсюдження запального процесу по очеревинній порожнині.

Висновки

Дослідження свідчать, що існує залежність між вираженістю запального процесу в очеревинній порожнині та концентрацією в плазмі крові $IL1\beta$, активність синтезу якого генетично детермінована.

При поліморфізмі гена $IL1\beta$ (-511C/T) у вигляді гомозиготності за С-алелем спостерігається більш благоприємний перебіг гострого перитоніту.

Для хворих з СТ- та ТТ- варіантами цього ге-

на характерні більш виражені прояви запального процесу, зумовлені надмірною активністю IL1 β , прогресування альтеративних, ексудативних, некробіотичних змін, гіперімунних реакцій, швидке розповсюдження запального процесу по очеревинній порожнині.

Перспективи подальших досліджень

Перспективними є розробка нових алгоритмів лікування хворих на гострий перитоніт залежно від варіантів поліморфізму гена IL1 β (-511C/T).

Література. 1. Сипливый В.А. использование лейкоцитарных индексов для прогнозирования исходы перитонита / В.А. Сипливый, Е.В. Конь, Д.В. Евтушенко // Клінічна хірургія.-2009.- №9. - С.21-26. 2. Козлов В.А. Система цитокинов: теоретические и клинические аспекты / Под ред. В.А. Козлова, С.В. Сенникова.- Новосибирск.- Наука.2004.-324с. 3. Сенников С.В. Методы исследования системы цитокинов / С.В. Сенников, А.Н. Силков /; В кн: Система цитокинов: теоретические и клинические аспекты / Под ред. В.А.Козлова, С.В. Сенникова. - Новосибирск. - Наука. 2004. - 311-321. 4. Силков А.Н., Сенникова Н.С., Горева Е.П., Лопатникова Ю.А., Сенников С.В. Продукция TNF- α и IL-1 β мононуклеарными клетками периферической крови у носителей разных аллельных вариантов генов. - Бюллетень экспериментальной биологии и медицины. - 2012. - Т.153. - № 1. - С.75-81. 5. Силков А.Н., Шкаруба Н.С., Горева Е.П., Сенникова Ю.А. Продукция цитокинов мононуклеарными клетками у индивидов с разными аллельными вариантами генов. // Вестник Уральской медицинской академической науки. -2011. -№2/2(35). -, С.115-116. 6. Shkaruba N., Siikov A., Goreva E., Lopatnikova J., Sennikova J., Sizikov A., Kozlov V., Sennikov S. Association of single nucleotide polymorphism in the TNF- α and IL-1 β genes with production of proteins by mononuclear cells from healthy donors. // Annual EULAR congress, London, United Kingdom 25-28 May, abstract. -Ann Rheum Dis. - 2011. -V.70(Supp13). - P.538. 7. Ivanov V.P. Association of a promoter -511C/T polymorphism of the interleukin-1 β gene with susceptibility to duodenal ulcer disease in Russians of Central-Chernozem region of Russia / V.P. Ivanov, A.V.

Polonikov, D.A. Belugin [et al.] // HGVS scientific meeting. - Kyoto, Japan. - Abstract P. 12.

ГЕНЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЫРАЖЕННОСТИ ВОСПАЛИТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ПРИ ОСТРОМ ПЕРИТОНИТЕ

И.Ю.Полянский, П.В. Мороз

Резюме. Результаты проведенных исследований дают возможность утверждать, что полиморфизм гена IL1 β (-511C/T) существенно влияет на ход острого перитонита. Определение генетической детерминированности активности IL1 β при остром перитоните позволит прогнозировать характер его хода, разрабатывать новые алгоритмы лечения таких больных.

Ключевые слова: острый перитонит, генотип, ген, цитокины, IL1.

GENETIC ASPECTS OF THE INFLAMMATORY PROCESS IN ACUTE PERITONITIS

I.Polianskyi, P. Moroz

Abstract. The studies make it possible to assert that the gene polymorphism IL1 β (-511S/T) significantly affect the course of acute peritonitis. Definition of genetic determinism IL1 β activity in acute peritonitis will allow to predict the nature of its course, to develop new algorithms for the treatment of such patients.

Key words: acute peritonitis, genotype, gene cytokines, IL1 β .

Bukovyna State Medical University, (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol.- 2014.- Vol.13, №1 (47).-P.108-111.

Надійшла до редакції 01.03.2014

Рецензент – проф. А.Г. Іфтодій

© І.Ю. Полянский, П.В. Мороз, 2014